

Zrelost za školu

Jurić Pejnović, Alenka

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:100643>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

PREDMET: RAZVOJNA PSIHOLOGIJA

ALENKA JURIĆ PEJNOVIĆ

ZAVRŠNI RAD

ZRELOST ZA ŠKOLU

Petrinja, prosinac 2015.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

PREDMET: RAZVOJNA PSIHOLOGIJA

ZAVRŠNI RAD

KANDIDAT: Alenka Jurić Pejnović

TEMA I NASLOV ZAVRŠNOG RADA: Zrelost za školu

MENTOR: Mirjana Milanović, prof.

Petrinja, prosinac 2015.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
SUMMARY	3
UVOD	4
1. ZRELOST ILI SPREMNOST DJETETA ZA POLAZAK U ŠKOLU	4
1.1. Zakonski okvir.....	5
1.2. Pojam zrelosti za školu.....	5
1.3. Što polazak u školu znači za dijete.....	6
1.3.1. Što škola očekuje od djece	7
1.3.2. Školsko učenje.....	7
1.3.3. Prvašić u razredu	8
1.3.4. Djetetove potrebe	8
2. PODJELA ZRELOSTI	9
2.1. Fizička zrelost.....	9
2.1.1. Pokazatelji fizičke zrelosti	9
2.1.2. Razvoj motorike	10
2.2. Inteliktualna zrelost.....	12
2.2.1. Govor.....	12
2.2.2. Mišljenje i razvojni stadiji.....	13
2.2.3. Pamćenje i pažnja.....	15
2.2.4. Inteligencija.....	16
2.3. Emocionalno-socijalna zrelost.....	16
2.3.1. Što sve utječe na socio-emocionalni razvoj	17
2.3.2. Utjecaj okoline	17
2.3.3. Ponašanje djeteta	17
2.3.4. Strah u šesto- i sedmogodišnjaka	18
3. PRIPREMA DJETETA ZA ŠKOLU	19
3.1. Obitelj	19
3.1.1. Igra	20
3.1.2. Odgojni stilovi.....	20
3.2. Predškola	21
4. PROCJENA ZRELOSTI I ORGANIZACIJA UPISA	24
4.1. Djeca s teškoćama	25

4.2. Darovita djeca.....	26
ZAKLJUČAK	27
LITERATURA.....	28
PRILOG 1: Upitnik za procjenu zrelosti za upis u prvi razred	29
PRILOG 2. Upitnik za roditelje pri upisu u prvi razred.....	33

SAŽETAK

Cilj ovog završnog rada bio je objasniti zrelost djeteta za polazak u školu. U njemu ću prvo pokušati objasniti sam pojam zrelosti i nužnost postojanja sličnih izraza koji ju opisuju te važnost zrelosti za dijete koje polazi u školu.

Kako je osnovna škola obavezna u RH, Ministarstvo prosvjete i športa izdalo je zakon po kojemu sva djeca koja do kraja ožujka tekuće godine navršše šest godina moraju krenuti u školu. Škola kao institucija pak ima određene zahtjeve za dijete, a hoće li se ono snaći i moći prilagoditi ovisi o stupnju njegove zrelosti. S obzirom da se djeca ne razvijaju jednakom brzinom niti tjelesno niti psihički jer to ovisi o mnogo različitih faktora, ta propisana kronološka dob djeteta nije jedini i pouzdani način mjerenja njegove zrelosti. Zato je tu zrelost važno uzeti kao širi pojam i u kasnijem dijelu rada ću navesti i objasniti različite aspekte koje ovaj pojam obuhvaća.

Objasniti ću tko i kako procjenjuje zrelost djeteta za školu, te kroz karakteristike prosječnog djeteta te dobi prikazati što se sve uzima u obzir kako bi se to lakše moglo procijeniti. Priprema djeteta za školu počinje već od njegovog ranog djetinjstva, tako da ću objasniti kako obitelj i djetetova okolina utječe na tu pripremu, a osvrnut ću se i na rad predškole kao institucije čija to i je primarna zadaća.

U završnom dijelu rada govorit ću o potencijalnim problemima razvojnih odstupanja te što je moguće učiniti ako ona postoje.

Ključne riječi:

zrelost, djeca, škola, obitelj, okolina, karakteristike

SUMMARY

The aim of this final work was to explain the maturity of the child for primary school. I will first try to explain the very concept of maturity and the necessity of similar terms that describe it as well as its importance for a child attending school.

As primary school is compulsory in Croatia, the Ministry of Education has issued a law by which all children that reach six years of age by the end of March of the current year have to go to school. The school as an institution in turn has specific requirements for the child, and whether he or she is able to cope and adapt depends on the degree of maturity. Since children do not develop at the same speed nor physically nor mentally, because this depends on many different factors, the prescribed chronological age of the child is not the only reliable way of estimating his or her maturity. Therefore, it is important to take the term maturity in a broader concept, so in the later part of the paper I will state and explain different aspects that this concept covers.

I will also explain who and how evaluates the maturity of a child for school, and using the characteristics of an average child of that age, I will try to show what is taken into consideration so this could be more easily assessed. Preparing a child for school starts from his early childhood, so I will explain how the family and the child's environment affect the preparation for school. I will also draw on the work of preschool as an institution of which this is the primary task.

In the final part of the paper I will talk about the potential problems of developmental deviations, and what can be done if they exist.

Key words

maturity, children, school, family, environment, characteristics

UVOD

Polazak u školu jedan je od najvažnijih trenutaka u životu kako za dijete tako i za roditelje. Ono označava početak novog životnog razdoblja tj. školskog doba ili djetinjstva te trenutak kada dijete iz obiteljskog okrilja i sigurnosti ulazi u nove životne situacije i odnose izvan našeg vidokruga. Roditelji se pitaju da li je njihovo dijete spremno za te promjene, da li će se prilagoditi i naći prijatelje, da li će biti sretno, hoće li biti uspješno i iz te zabrinutosti stvaraju strahove koji nekada utječu na dijete koje još ne zna što ga u školi čeka. Iako većina djece ovo razdoblje prihvati smireno, kao zanimljivu promjenu u njihovom životu, za neke je ono ipak popraćeno različitim strahovima koji utječu na osjećaj zadovoljstva, motivacije za učenje i projiciraju se na ukupan stav prema školi.

Iz tog je razloga vrlo važno znati procijeniti zrelost djeteta za školu, a istovremeno otkriti i eventualne poteškoće koje se, ako se pravovremeno i primjereno ne otkriju, mogu u školi još produbiti. (Oštarčević, 2008)

1. ZRELOST ILI SPREMNOST DJETETA ZA POLAZAK U ŠKOLU

Definiranje zrelosti je vrlo složeno, ono predstavlja posjedovanje takvog stupnja razvijenosti različitih fizičkih i psihičkih funkcija koje će djetetu omogućiti uspješno savladavanje propisanog nastavnog plana i programa. Zrelost će ovisiti o biološkom razvoju, ali i o tome koliko je okolina omogućila djetetu da ovlada potrebnim iskustvima i znanjima te kolika mu je motivacija za učenje. (Hitrec, 1991)

Poznavanje dječjeg razvoja temelj je dječje psihologije a na njega (prema Starc i dr., 2004), osim nasljednih (bioloških i genetskih) i okolinjskih (učenje i odgoj) utjecaja, utječe i razvoj neuroloških struktura (mozak i živci) te je on dinamičan proces koji se zbiva u socijalnom kontekstu i fleksibilan je.

Postoje dva bitna kriterija prema kojima se procjenjuje zrelost za polazak djece u školu. Prvi je kronološka dob tj. sva djeca koja navršavaju šest godina u razdoblju od 1. travnja tekuće godine do 31. ožujka navedene godine školski su obveznici. Ovaj kriterij se zasniva na pretpostavci da su sva djeca tog uzrasta u fizičkom i psihičkom razvoju dostigla takav nivo da mogu zadovoljiti zahtjeve škole. S obzirom na to da se djeca razvijaju različitim tempom u fizičkom ali i psihičkom smislu kriterij kronološke dobi za polazak u školu nije dovoljno pouzdan. Drugi kriterij je psihofizička zrelost svakog pojedinog djeteta koja osim razvijenih intelektualnih sposobnosti ; pamćenja, koncentracije i rezoniranja, traži i posjedovanje određenih vještina i znanja te određen stupanj socio-emocionalne zrelosti. (Pribele-Hodap, 2005)

Zbog toga pojam zrelosti najčešće dijelimo na tjelesnu odnosno fizičku zrelost, intelektualnu zrelost i socio-emocionalnu zrelost.

1.1. *Zakonski okvir*

Prema Zakonu o obrazovanju, u RH osnovno školovanje je obvezno za svu djecu od šest do petnaest godina života, a u prvi razred su se dužni upisati svi koji do 1. travnja tekuće godine imaju navršenih šest godina života.

Upis djece u osnovnu školu provodi se prema planu upisa koji donosi tijelo županijske državne uprave.

Prije upisa u prvi razred osnovne škole obvezno je utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta koje utvrđuje povjerenstvo. Njega čine liječnik, psiholog-pedagog, defektolog i učitelj.

Roditelji, odnosno staratelji, dužni su u propisanom roku upisati dijete u osnovnu školu, brinuti se da redovito pohađa nastavu i obavlja druge školske obveze.

Pravilnikom o upisu djece u osnovnu školu (Narodne novine, 13/91) uređuje se postupak utvrđivanja psihofizičkog stanja djece prije upisa, razlozi zbog kojih se može odgoditi upis u toj godini i postupak utvrđivanja primjerenog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju.

Upis djece u prvi razred reguliran je zakonskim i podzakonskim aktima.

1.2. *Pojam zrelosti za školu*

U literaturi se termini zrelost i spremnost često koriste jedan umjesto, ili jedan kraj drugoga što govori o sličnosti tih pojmova a ponekad se koristi i neutralniji pojam – pripremljenost za školu. Iako su termini u velikoj mjeri sinonimi, oni se ipak razlikuju pa se mnogi autori slažu da se zrelost odnosi na biološki razvoj djeteta te podrazumijeva zrelost nervnog sistema i organizma u cjelini dok je spremnost rezultat nasljeđa i djetetove okoline. (Manojlović, Mladenović, 2001)

Isto tvrdi i Furlan (1985), jer po njemu zrelost isto“ ima biološki prizvuk „pa se upotrebom tog termina dobiva dojam da je osposobljenost za određenu aktivnost rezultat samo biološkog rasta i razvoja“. Kako on smatra da je za uspješno rješavanje životnih zadataka potrebno i prijašnje učenje odnosno iskustvo, predlaže još i termin pripremljenost a termin zrelost smatra valjanim samo ako mu damo šire, a ne samo biološko značenje.

M. Č. Obradović, u svom radu (Spremnost za školu: višestrukost značenja pojma i njegova suvremena uporaba) objašnjava razliku između sličnih termina i govori da se zrelost više orijentira na dijete i njegov biološki razvoj dok se spremnost odnosi na prilagođavanje zahtjevima škole, zadovoljavanju kriterija učitelja, napredovanja u učenju i sposobnosti pokazivanja rezultata tog napretka u objektivnim testovima i u procjenama učiteljice ili učitelja, odnosno međuočnosa djeteta i škole.

Dakle, za učenje svakog novog znanja ili vještine postoji optimalno vrijeme za to, odnosno zrelost. Ako pod pojmom zrelosti mislimo samo na njegovu biološku zrelost, ona je samo djelomično određena njegovim uzrastom jer od djeteta do djeteta mogu postojati velike razlike između godina života i psihofizičkog razvoja. Zbog toga je vrlo važno da li će dijete krenuti u školu u pravom trenutku za njega, tj. u trenutku njegove zrelosti za to.

Tada će mu školsko učenje vjerojatno biti zanimljiva i radosna aktivnost a ako s tim učenjem kreće prerano (kada nije dostiglo stvarnu zrelost nervnog sistema i organizma u cjelini), najviši trud u vježbanju i učenju neće davati zadovoljavajuće rezultate. Oni će biti mali ili potpuno izostati i demotivirati dijete za daljnje vježbanje i učenje neke vještine. (Hitrec, 1991)

Dakle pojmovi spremnost i zrelost se isprepliću pa su opću definiciju “ spremnosti“ za školu dali Lemelin i suradnici (prema Hitrec, 1991), koja kaže da je spremnost za školu minimum razvojnog stupnja koji djetetu omogućuje da primjereno reagira na zahtjeve škole. Prema Hitrec dijete je spremno za školu ako je fizički, intelektualno, govorno, socijalno, emotivno i motivacijski zrelo.

1.3. Što polazak u školu znači za dijete

Stav djece o školi je različit. Mnoga djeca na školu gledaju kao na nešto što je namijenjeno velikoj djeci i s uzbuđenjem čekaju taj trenutak kada će i oni postati veliki. Za školu se pripremaju cijeli svoj život a ovisno o utjecaju njihove okoline školu će doživjeti pozitivno, kao mjesto gdje će steći mnoga nova znanja i vještine i nove prijatelje ili negativno kao neprijateljsko mjesto gdje idu po kazni jer nisu dobri i sad će ih tamo napokon srediti. Prema autorici Hitrec, djetetu je školu najbolje predstaviti u realnom svjetlu, kao nešto što očekuje svu djecu (dakle ne onu zločestu), kako bi im se pomoglo da postanu veliki. U školi će se puno toga naučiti što će im kasnije trebati za život, ali će biti i prilika za igranje s drugom djecom, te zanimljivih izleta i događanja. Ako roditelji školu shvaćaju kao nešto vrijedno i važno i u tom su ozračju odgajali svoje dijete, onda i dijete zbog povjerenja koje ima u svoje roditelje već ima izgrađen pozitivan stav prema školi. To će mu uvelike olakšati prve dane u školi kao i ostatak njegova školovanja.

Polaskom u školu dijete odjednom postaje dijelom jedne organizirane i strukturirane sredine gdje će se izlagati sustavu vrednovanja i natjecanja te doživljavati uspjehe, neuspjehe i kritike što u početku zna biti bolno za mnogu djecu. Prvi će se puta susresti s pravim obavezama, osjećajem odgovornosti i novom organizacijom života. Djeci koja su išla u vrtić bit će lakše jer su već stekla mnoga potrebna iskustva koja će im pomoći da se nose s novonastalim promjenama.

1.3.1. Što škola očekuje od djece

Osim što će u školu morati dolaziti svaki dan na vrijeme, u školi će morati mirno sjediti, pažljivo pratiti nastavu, pratiti aktivnost do kraja, pamtit i kod kuće izvršavati domaću zadaću. Već od prvog tjedna djeca će se morati nositi sa unaprijed određenim školskim planom i programom. U vrtiću su se mogli dogovarati oko toga što taj dan žele raditi ali u školi će biti obavezni učiti i o njima zanimljivim i nezanimljivim temama. Mnogi su zbunjeni i samom činjenicom da će se svaki dan obavezno morati ići u školu, pa će nekim danima pokušavati ostati kod kuće jer su taj tjedan već dovoljno bili u školi.

Na tu svakodnevnu obavezu se moraju priviknuti i roditelji jer će unaprijed morati organizirati odvođenje i dovođenje djeteta iz škole te vrijeme koje će provoditi sa svojim prvašićem u pisanju zadaća. G. Hitrec (1991) navodi da će život svih u obitelji biti uvelike diktiran školom i školskim obavezama. Prema školi će se planirati obiteljski izleti, redovni posjeti doktoru, odlazak u kupovinu, godišnji odmor i sl.

1.3.2. Školsko učenje

Želja za učenjem je prirodna i djeca već uče cijeli svoj život na sebi prirodan način- igrajući se i čineći, kako bi shvatili svijet oko sebe i u njemu sudjelovali. Ovaj prirodan način učenja ih je pripremio za namjerno i sustavno učenje kakvo je školsko. Djeca ove dobi znaju misliti, pokazuju radoznalost za sve i sva, željno upijaju i pamte tj. pokazuju spoznajne interese. (Hitrec, 1991)

Prema autorici Burke Walsh (Kurikulum za prvi razred osnovne škole, 2004), djeca imaju temelje za učenje i u školu ne dolaze kao „neispisane stranice“ na kojima učitelji tek počinju upisivati novo iskustvo. Ona u školu dolaze s različitim bogatstvima iskustava koje je temeljeno na vjerovanjima, stavovima, predrasudama, dijalektima i ponašanjima koja su tipična za kulturu njihovih obitelji. To predškolsko iskustvo djeteta utjecat će i na vrstu pismenosti koju ono donosi u prvi razred, jer iako je dijete ove dobi sposobno govoriti, ono što govori naučilo je u obitelji.

Za uspjeh u školi potrebno je steći naviku učenja. Za to je potrebna, za neku djecu više a za neku manja, roditeljska odlučnost i jasni zahtjevi da se zadaća i učenje obavi kako valja, da se pospremi radno mjesto i školska torba. Ta će navika biti lakše uspostavljena kod djece koja su već u predškolskoj dobi bila navikavana na obavljanje različitih malih poslova i imala svoja stalna zaduženja npr. pospremanje igračaka, postavljanje stola, iznošenje smeća i sl. Na ovaj način dijete je stvorilo naviku koja će djelovati čak i onda kada bi se radije igralo nego obavljalo školske zadatke jer će znati da je ono što treba učiniti važnije od onoga što bi željelo učiniti. (Hitrec, 1991)

Kako sam već ranije spomenula, školsko učenje je namjerno učenje i zahtijeva razvijenu pažljivost. Na početku je još prisutna nehotična pažnja, ali vremenom se razvija hotimična

pažnja a njenim razvojem znanje, znatiželja i interes. Za uspješnost u školi vrlo je važna i motivacija djeteta za učenje.

Dijete će biti motivirano za učenje ako mu je stav prema školi pozitivan. Ta motivacija će mu pomoći da lakše uči te podnese privremene krize i neuspjehe, koji će mu služiti kao signal da pojača napor ili promijeni svoje ponašanje.

Prema Hitrec, djeca koja su u školu krenula zrela, pripremljena, koja posjeduju dovoljno samostalnosti, pažljivosti, interesa, koja su sigurna u sebe jer su voljena i zaštićena mnogo češće doživljavaju uspjeh od oni koji to u dovoljnoj mjeri nisu.

1.3.3. Prvašić u razredu

U Kurikulumu za prvi razred, autorica Burke Walsh (2004) daje neke smjernice učiteljima o tome što očekivati od djece u prvom razredu kako bi ih bolje razumjeli. Kaže da će šestogodišnjacima biti teško nešto prepisivati s ploče i da to ne treba tražiti od njih, da im je teško ostavljati razmak između riječi i ostati na istoj crti pri pisanju. Također savjetuje učitelje da obrate pozornost na dječje uživanje u radu, bez obzira da li je to školski predmet, užina ili pospremanje, te da su djeca krajnje osjetljiva pa treba biti oprezan s kritikama. Upozorava i da šestogodišnjaci isprobavaju svoj odnos prema autoritetu pomoću ispada, gnjavljenja, zapovijedanja i ogovaranja.

Sedmogodišnjaci su malo mirniji i manje pretjeruju u ponašanju, vole raditi sami ili u paru. Žele savršenstvo u svemu što rade, traže blizinu učitelja za komentar ili pitanje te vole skupljati i razvrstavati. Što se fine motorike tiče, slova, brojevi i crteži postaju sitni a teško im je ispuniti cijeli prostor papira. Olovku drže čvrsto s tri prsta i ne mogu olabaviti pretjerano stiskanje. (Burke Walsh, 2004)

Što se tiče domaće zadaće, po Burke Walsh, razumno trajanje rada na zadaći u prvom razredu će biti između 15 i 20 minuta dnevno, a ona mora biti takva da djetetu daje mogućnost primjene stečenog znanja. Također bi trebala biti zabavna i omogućiti im doživljaj kompetencije i postignuća.

1.3.4. Djetetove potrebe

Prema Hitrec, zbog svih tih školskih "moranja" i napora dijete mora steći i zadržati nužnu kondiciju za svoju novu ulogu a da bi to moglo nužno je zadovoljiti neke njegove osnovne potrebe. To su potreba za ljubavlju u obitelji, jer djetetu koje je kod kuće uglavnom samo ili svjedoči roditeljskim svađama i fizičkim obračunima i ispunjeno je strahom od neizvjesnosti što ga kod kuće čeka teško je koncentrirati se na učenje, pamtiti ili na konstruktivan način sudjelovati u dječjoj igri. Ono se ne osjeća zaštićeno niti sigurno a nema niti razvijenu dobru sliku o sebi. Slijedeća je potreba vrlo očita, a to je potreba za snom i odmorom.

Umorno i neispavano dijete nema kondiciju za školski rad, razdražljivo je, neraspoloženo i ujutro se ne može na vrijeme ustati. Prema Hitrec, većini djece treba oko 9-11 sati kvalitetnog sna noću iako je i ta potreba individualna pa nekima treba više a nekima manje spavanja. Djeci bi trebalo omogućiti da uvijek idu spavati i buditi se u isto vrijeme i ne dopuštati im kasno gledanje televizijskog programa. Onima koji su tu naviku stekli još u vrtiću bit će puno lakše i prihvatit će to bez puno zanovijetanja iako možda stariji ukućani ostaju dulje budni.

Ostale potrebe koje je važno zadovoljiti su: potreba za hranom (zbog psihofizičkih napora i bržeg rasta treba osigurati raznovrsnu i redovitu prehranu te kvalitetne prehrambene navike), potreba za kretanjem i igrom, potreba za zaštitom od straha, za zaštitom od dosade te potreba za promjenom.

2. PODJELA ZRELOSTI

2.1. *Fizička zrelost*

Fizički zrelo dijete za školu je ono koje je zdravo i zadovoljava barem minimum standarda dogovorenih za visinu, težinu i tjelesne proporcije. Ona podrazumijeva i normalno funkcioniranje djetetovih osjetnih organa, odnosno nošenje pomagala koji korigiraju nedostatke, da dijete nema poteškoća u stajanju, kretanju, sjedenju, da je steklo navike normalnog hranjenja i kontrole organa za izlučivanje. Djetetovu fizičku zrelost za školu pregledom utvrđuje školski liječnik prije upisa u prvi razred. (Hitrec, 1991)

Normalan fizički razvoj važan je za dijete kako bi mu omogućio da se lakše nosi s mnogim fizičkim i psihičkim naporima koji ga čekaju u školi, ali je značajan i za razvoj njegove ličnosti. Zdravlje i pravilan fizički razvoj su uvjet i normalnog psihičkog razvoja. Hitrec (1991) dalje objašnjava da je naše tijelo prvi izvor onoga što se naziva slikom o sebi, a svojim izgledom privlačimo veću ili manju pažnju okoline. Dobro razvijeno i ljepušasto dijete često privlači pažnju i prijateljske reakcije odraslih i druge djece. To mu učvršćuje samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti a i veću popularnost među drugom djecom.

2.1.1. *Pokazatelji fizičke zrelosti*

Među mnogim pokazateljima djetetove tjelesne razvijenosti: stupanj okoštavanja (kostur postaje čvršći, ali je još uvijek osjetljiv na deformacije i iskrivljenja), pojava stalnih zubi te pojačana mišićna snaga najuočljiviji su i najjednostavniji za mjerenje visina i težina. Prema Hitrec (1991), prosječna visina šestogodišnjaka je za dječake oko 120cm, a djevojčice oko 117cm.

Naša visina i tempo kojim rastemo programirani su već u trenutku začeća, dakle određeni su nasljeđem pa se zbog toga podjednako stara djeca mogu prilično razlikovati u visini. Taj program može narušiti jedino neki hormonski poremećaj ili slaba prehrana u razdoblju rasta.

Da li dijete normalno raste prati se redovnim mjerenjem kod pedijatra koji uspostavlja krivulju rasta svakog djeteta.

Prosječna težina djeteta ove dobi je oko 20 kg, s tim da su dječaci nešto teži od djevojčica, a proporcije su vrlo nalik onima odraslih ljudi- glava se smanjila u odnosu na trup, a noge produžile. Mozak predškolskog djeteta doseže oko 90% mase mozga odrasloga, što je još jedna važna činjenica za početak formalnog obrazovanja djece. Zanimljivo je reći i da zbog neravnomjernosti razvoja u ovoj dobi mozak, leđna moždina i organi vida djeteta se razvijaju puno brže od općeg razvoja tijela.

Pri pregledu djeteta za školu, liječnik će posebnu pažnju posvetiti djetetovom vidu i sluhu, jer je činjenica da dijete dobro vidi i čuje vrlo važna za daljnje učenje i snalaženje u školi. Provjeru kako rade ova osjetila ne treba čekati do tada nego je važno odvesti dijete na pregled čim roditelji nešto posumnjaju jer poteškoće u njihovom funkcioniranju mogu omesti djetetov opći razvoj.

Hitrec dalje smatra da su dobar sluh i vid takozvane djetetove antene pomoću kojih ono spozna je svijet oko sebe i uči govor. Teškoće s vidom su lakše uočljive pa se treba obratiti pažnja ako dijete pokazuje znakove učestalog treptanja, trljanja očiju, žmirkanja, glavobolje, ili se žali da ne vidi dobro. Manje nedostatke sluha teško je primijetiti pa se dijete koje dobro ne čuje može učiniti neposlušnim, neodgojenim ili čak intelektualno slabije razvijenim. Zato je pri utvrđivanju uzroka teškoća koje neko dijete ima u učenju i ponašanju vrlo važno precizno utvrditi stanje sluha.

Važan znak zrelosti je i početak mijenjanja mliječnih zuba, a podrazumijeva ju i kontrola pražnjenja mjehura i crijeva te dobre higijenske navike. Važno je da je dijete koje polazi u školu dobrog zdravlja jer ako to nije, često će izostajati s nastave što odmah znači i zaostajanje u školskom učenju. Kako bi se to izbjeglo i spriječilo dodatne probleme u ovom ionako osjetljivom periodu života djeteta, preporučljivo je prije škole riješiti neke kirurške bolesti kao što su: preponska i pupčana kila, kriptortizam (nespušteni testisi), fimozis (nemogućnost da se razgoli glava penisa) i hipospadija (vanjsko ušće uretre nije na svom normalnom mjestu na vrhu glauza). (Sve Hitrec, 1991)

2.1.2. Razvoj motorike

Pod razvojem motorike mislimo na djetetovu sve veću sposobnost svrhovitog i skladnog korištenja vlastitog tijela za kretanje i baratanje predmetima. Faze tog razvoja su vidljive u usavršavanju držanja tijela (posturalne kontrole), kretanja (lokomocije) i baratanja predmetima (manipulacija). (Starc, 2004)

Do polaska u školu dijete će usvojiti brojne psihomotorne vještine (od uspravnog hoda do oblačenja i svlačenja) koje su rezultat sazrijevanja živčanog tkiva i središnjeg živčanog sustava, rasta ali i vježbanja. Djeca se u svojoj motorici razlikuju a te razlike opet ovise o tempu njihovog razvoja te utjecaju njihove okoline, prije svega prilikama za vježbanje i ishranjenosti. Učenje tih vještina, tj. njihovo usavršavanje, je moguće samo onda kada je

dijete zrelo za to. Tako da na primjer, učenje djeteta da hoda neće biti moguće ako je ono staro samo tri mjeseca. Autorica Hitrec dalje objašnjava da se motorički spretna djeca osjećaju sigurno među drugom djecom, a često su i popularnija.

U prvom razredu će morati ovladati specifičnim psihomotornim vještinama – čitanjem i pisanjem, koje su temeljne vještine za cijelo daljnje školovanje. Zato je vrlo važno da do tada stekne dovoljno spretnosti ruke i prstiju, te razvije dovoljnu senzomotornu koordinaciju (usklađivanje pokreta s osjetnim podacima). Dijete će to uspjeti uz dovoljno vježbe kroz različite aktivnosti i igre, jer pripremanje ruku za pisanje je bitnije od forsiranja djeteta da nauči pisati i čitati. „Zreli, usavršeni stupanj fine motorike djeteta doseže tek oko osme godine.“ (Starc, 2004, 16)

Oko šeste ili sedme godine završava i proces uspostavljanja dešnjaštva ili lijevaštva pa će dijete sada pretežno upotrebljavati dominantnu ruku ili obadvije (Ambidekstrija). S obzirom da živimo u „dešnjačkoj kulturi“, u kojoj je sve prilagođeno dešnjacima, lijevaštvo se smatra svojevrsnim hendikepom. Kako ljevaci mogu imati poteškoća u čitanju i pisanju, o tome je svakako potrebno informirati učitelja pri polasku u školu. (Hitrec, 1991)

Autorica Starc daje bitne karakteristike u prepoznavanju motoričke zrelosti djeteta pred polazak u školu:

- Dijete ove dobi je općenito vrlo spretno i voli biti u pokretu
- Ima dobru koordinaciju pokreta i ravnotežu (stoji na jednoj nozi do 10 sekundi)
- Povezuje hodanje i trčanje, trčanje i bacanje
- Skače uvis više od 40 cm, skače sunožno i u dalj
- Penje se na drvo, povezuje trčanje i penjanje preko prepreke
- Baca loptu jednom rukom i gađa cilj, baca loptu u zid i hvata je
- Voli crtati, pisati, izrezivati (točnije)
- Koristi se priborom za jelo, veže mašnu
- Pravilno drži i sigurno barata olovkom
- Uživa u aktivnostima i igrama spretnosti: skakanje preko konopca, igra gumu-gumi, klizanje, plesanje...
- Izvodi kolut naprijed
- Namiguje, fućka, izrazom lica oponaša strah, veselje, žalost, bijes

Starc upozorava da se sve motoričke sposobnosti prepoznatljivo razvijaju, pa sve one individualne razlike koje su sada vidljive će vjerojatno i ostati trajne.

2.2. *Intelektualna zrelost*

Pitanje intelektualne zrelosti djeteta koje kreće u školu značajno je zato jer su osnovni zadaci koje će dijete savladavati u školi intelektualne prirode. Intelektualna zrelost obuhvaća:

2.2.1. *Govor*

Dobro razvijen govor je osnova za razvijanje dječjeg mišljenja i jedan od bitnih uvjeta ljudske komunikacije prenošenja iskustava i učenja. Prije polaska u školu dijete mora biti sposobno izraziti svoje misli i potrebe te razumjeti govor drugih. (Oštarčević i dr., 2008)

U predškolskoj dobi dijete koristi samo usmenu govornu komunikaciju a prema psihologinji Branki Starc (2004), dijete ove dobi ima dobar izgovor (ne tepa) i gramatički se ispravno služi govorom. Ono također:

- Precizno locira zvuk i ispravno uspoređuje kvalitete zvuka (tiho-tiše, glasno-glasnije, visoko-više, duboko-dublje)
- Poboljšava se sposobnost raščlambe riječi na glasove, sposobno je za svrstavanje riječi prema početnom i završnom glasu
- Poboljšava se sposobnost spajanja glasova u riječi (glasovna sinteza)
- Artikulacija je usvojena, ali zbog ispadanja prednjih zubi moguće su blage nečistoće u izgovoru: s, z, c, š, ž, č, ć, dž i đ
- Pokazuje interes za pisanu riječ – za čitanje te pisanje slova i brojki
- Usvojilo je gramatička pravila, iako još uvijek više od odraslih griješi u padežima, broju, kao i u nekim drugim gramatičkim pravilima
- Rečenice su duže, s više veznika i kao i odrasli rabi sve vrste rečenica
- U komunikaciji bez poteškoća može priopćiti svoje misli, potrebe i osjećaje te prepričati kratki događaj ili priču
- Uspješno se dogovara s drugima, inicira i održava komunikaciju te odgovara na komunikaciju koju iniciraju drugi
- Sluša i sudjeluje u grupnom razgovoru
- Dogovorom razrješava manje konflikte
- Upotrebljava izraze uljudnosti i zna adekvatno pozdraviti
- Upotrebljava telefon

Kako je već spomenuto govor ima posebno značenje za razvoj mišljenja. Iz takozvanog egocentričnog govora koji nije namijenjen drugima, već dijete govori za sebe (jer mu to pričinja zadovoljstvo) nastaje govor koji kasnije služi kao plan za rješavanje nekog problema. On postaje unutrašnji govor i sredstvo mišljenja jer djetetu nije više potrebno opisivati što i kako će nešto raditi naglas nego to radi u sebi. Tako da se dječje mišljenje razvija od vanjske aktivnosti i baratanja predmetima prema baratanju unutrašnjim simbolima- predodžbama, riječima i pojmovima. (Hitrec, 1991)

2.2.2. Mišljenje i razvojni stadiji

Dijete svoje mišljenje razvija uz roditeljsku pomoć već od prve godine svoga života. Ono mu pomaže da rješava različite probleme i snalazi se u različitim životnim situacijama. Zahvaljujući mišljenju, možemo shvatiti odnose i veze među stvarima i pojavama koje opažamo ali i one koje ne možemo neposredno opažati i nismo imali prilike zapamtiti. (Hitrec, 1991)

Kako bi bolje razumjeli razvoj spoznaje, opisat ću 4 razvojna stadija koje je razradio J. Piaget (prema Furlan, 1985), kroz koja dijete prolazi dok usvaja sve složenije misaone strukture tijekom djetinjstva do 11. ili 12. godine. To su:

- Senzomotorno razdoblje (0-2 godine), u kojem dijete spoznaje svoju okolinu izravnim djelovanjem na nju odnosno svoga manipuliranja predmetima i stvarima
- Predoperacijsko razdoblje (2 - 6 godina), koje je karakteristično po sve složenijem korištenju simbola kako bi kognitivno reprezentiralo svijet oko sebe. Dijete sada koristi riječi i brojeve, a akcije se više ne moraju izvoditi tjelesno već upotrebom unutrašnjih simbola, mentalno. Tri bitne karakteristike ovog razdoblja su EGOCENTRIZAM koji ima rani i kasniji oblik; u ranom se dijete potpuno poistovjećuje s okolinom i o svemu rasuđuje samo sa svog stajališta i prema svojim mjerilima, a u kasnijem obliku dijete sebe razlikuje od okoline, ali još ne može zauzeti tuđe motrište i stajalište. Egocentrizam se obično gubi između 6. i 7. godine. Slijedeća karakteristika ovog razdoblja je CENTRACIJA odnosno nesposobnost djeteta da se istodobno usredotoči na nekoliko svojstava jer je usredotočeno samo na jedno svojstvo (u svijesti ne može držati da je predmet velik i plave boje), NEMOGUĆNOST KONZERVACIJE tj. neshvaćanje da predmet ne mijenja masu ako promijeni oblik ili da se broj bombona ne povećava ako se povećava udaljenost između bombona, te posljednja karakteristika ovog razdoblja, IREVERZIBILNOST MIŠLJENJA ili nesposobnost djeteta da se u mišljenju vraća koracima unatrag na početno stanje. Sva ova ograničenja mu onemogućuju zrelo i logičko mišljenje. Pojmovi su mu vrlo nejasni jer ih tvori na temelju nedovoljne analize svojstava i nedovoljnog odbacivanja (apstrahiranja) nebitnih svojstava pa sve do 5. ili 6. godine ima problem s uspostavljanjem jasnog bitnog svojstva pojma.
- Razdoblje konkretnih operacija (6 – 11 godina), u kojem postepeno prevladava ograničenja predoperacijskog perioda a mentalne operacije mu omogućuju da može misliti logički o konkretnim pojavama ali još ne može baratati apstrakcijama. Ono sređuje, broji, klasificira predmete, a razna zbivanja počinje objašnjavati uzročno-posljedično. Sada se već može uživjeti i u gledišta drugih ljudi.
- Razdoblje formalnih operacija (nakon 11 ili 12 godina) u kojemu se usvajaju logičke operacije s apstrakcijama i simbolima. Mentalne operacije višeg stupnja omogućuju logičko rezoniranje i apstraktno mišljenje.

Da se između šeste i sedme godine događaju velike promjene u zaključivanju vidi se u situacijama kada od djece tražimo da nešto zaključuju u situacijama gdje bitna svojstva predmeta ostaju ista, a nebitna se mijenjaju.

Hitrec (1991) dalje daje primjer pokusa koji je izveo J. Piaget. Ako pred djetetom napunimo vodom dvije jednake čaše, ono će potvrditi da u njima ima jednako mnogo vode. Tada pred njim prelijemo vodu iz jedne u drugu, koja je šira ili veća. Dijete čije je mišljenje još uvijek na nižem stupnju razvoja tvrdit će da u čašama nije ista količina vode jer je još uvijek fokusirano na jedan aspekt pojave, na visinu stupca vode a zanemarit će oblik čaše. Dijete čije je mišljenje zrelije uzima u obzir i oblik čaša, pa može zaključiti što je u ovoj situaciji bitno, a što nebitno tj. da je količina vode ostala ista iako se promijenio oblik čaše.

Dakle dijete u dobi između 6 i 7 godina se nalaze u razdoblju konkretnih operacija (Starc i dr., 2004), a zbog iskustva koje su stekli u svojoj okolini, a iskustva su različita, djeca se međusobno razlikuju u brzini prelaska iz predoperacionalne u operacionalnu fazu. To je također razdoblje jasnog stvaranja pojmova na temelju bitnog svojstva klase. Ti su pojmovi još uvijek konkretni, tj. logičke funkcije analiza i sinteza još su vezane za konkretnost, jer se odnose na stvarne predmete s kojima dijete ima iskustva u svojoj okolini, a za ono što još nije iskusilo nema mjesta jer još ne mogu razmišljati apstraktno.

Starc (u Starc i dr., 2004) opisuje opće karakteristike djece ove dobi. Dijete u dobi od 6 i sedam godina:

- Povezuje predmete, ili pojave, ili bića u skupove po bitnoj osobini i uočava uzročne veze među predmetima i pojavama (npr. oblaci – kiša). Uočava sličnosti i razlike, opaža i opisuje detalje
- Sigurno razlikuje i imenuje boje i nijanse
- Imenuje i mjeri veličine i količine te ih uspoređuje: veće-manje-jednako, duže-kraće-jednako, deblje-tanje, isto-različito...
- Izdvaja predmete u skupove po 1 i 2 kriterija.
- Može istodobno uočiti odnose i smjerove u prostoru (gore-lijeva, dolje-desno)
- Pravilno rabi jučer-danas-sutra.
- Upotrebljava pojmove za vrijeme: prije, poslije, sada, za vrijeme.
- Zanima se za prošlost i budućnost
- Bolje se snalazi u gledanju na sat
- Imenuje dane u tjednu i zna njihov slijed
- Usvaja nazive godišnjih doba i razumije njihova obilježja
- Uz pokazivanje broji do 10 – 13.
- Mehanički broji do 30.
- Rješava zadatke zbrajanja i oduzimanja na konkretnim materijalima do 10.
- „U glavi“ zna odrediti za 1 više i za 1 manje.
- Bolje uočava probleme i planira, proizvodi veći broj ideja
- Rješava probleme po modelu pretpostavka-provjera-zaključak (npr. u eksperimentu)
- Uočava uzročno-posljedične veze
- Zna napisati ime i prezime

Većina djece nakon sedme godine postepeno prevladava CENTRACIJU što je vrlo važno jer im to omogućava da situacije oko sebe počinju sagledavati i sa stajališta drugih ljudi. To je važno za školu jer im omogućava bolju suradnju i odnos s drugima, tako da djeca u prvom i drugom razredu već mogu prihvatiti da drugi ne misle o nečemu kao oni te mogu raspravljati o svojoj igri. (Hitrec, 1991)

2.2.3. Pamćenje i pažnja

Slijedeće važno oruđe s kojim dijete kreće u školu je razvijenost pamćenja i pažnje. Iako mu se opseg pamćenja povećava, u toj je dobi dobro razvijeno kratkoročno pamćenje, ali ne i dugoročno. Furlan (1985) objašnjava da je za dugoročno pamćenje potrebno jasno percipiranje koje se temelji na koncentriranoj pažnji, a djeca te dobi uglavnom još opažaju nehotično.

Ta hotimična ili namjerna pažnja im nije velika te traje oko 10-15 minuta, ali se sistematskim radom u školi brzo povećava. Starc (2004) kaže da se pažnja djeteta od 6 do 7 godina može usmjeriti i verbalnom instrukcijom.

Dobra pažnja omogućava školsko učenje koje je namjerno učenje, pamćenje i lakše spoznavanje, jer tada djeca mogu nešto zapamtiti a da im pažnju ne odvlače nebitne stvari. Među djecom postoje velike razlike u opsegu pažnje, njenoj trajnosti i koncentraciji pa je važno naglasiti da je odgoj pažnje vrlo važna priprema za školu. U školi se od djeteta očekuje koncentriranost na neku aktivnost duže vrijeme. U početku je to 25-30 minuta, a kasnije i duže. (Hitrec, 1991)

Prema istoj pažnja ima dva svojstva, PRENOŠENJE I DISTRIBUCIJU.

Prenošenje pažnje: Odnosi se na sposobnost prelaženja s jedne aktivnosti na drugu- s pisanja na čitanje, s crtanja na računanje, s odmora na učenje. Ona se uči u mnogim igrama s drugom djecom ili u kući npr. organizirati natjecanje tko će prvi dobro obaviti tri različita zadatka ; odrecitirati pjesmicu, nacrtati kuću i složiti pet kocaka jednu na drugu.

Distribucija pažnje: Je sposobnost da se istovremeno pazi na dva ili više sadržaja. U školi će dijete morati istovremeno pratiti objašnjenja učiteljice i pisati u teku ili gledati što ona piše na ploču. Ovu vrstu pažnje možemo razvijati u kolektivnim dječjim igrama ili kad mu npr. čitamo neku priču a ono istovremeno sluša i promatra ilustracije.

Razvijanjem namjerne (hotimične) pažnje, koncentracije, prenošenja i distribucije pažnje kod djeteta se formira još jedna važna školska osobina a to je PAŽLJIVOST. Ona mu olakšava učenje i pamćenje te aktivno spoznavanje svijeta u kojem živimo.

2.2.4. Inteligencija

Različiti istraživači koji su se bavili shvaćanjem inteligencije složili su se da ona nije jedinstvena nego se sastoji od više podjednako važnih faktora. Kada procjenjujemo djetetovu inteligenciju treba imati na umu da ono možda nema razvijenu prostornu inteligenciju ali ima vrlo razvijenu govornu, pa ne možemo reći da ono je ili nije dovoljno inteligentno. Prema psihologu Howardu Gardneru razlikujemo: lingvističku inteligenciju (bogatstvo jezičnog izričaja), logičko-matematičku inteligenciju, prostornu inteligenciju (tačno opažanje i snalaženje u prostoru), tjelesno-kinestetičku inteligenciju (sposobnost služenja cijelim tijelom u izražavanju misli i osjećaja), glazbenu inteligenciju (osjećaj za ritam, melodiju, boju glasa i sl.), interpersonalnu (uočavanje i razlikovanje raspoloženja i osjećaja drugih ljudi) i intrapersonalnu inteligenciju (poznavanje samog sebe i mogućnost djelovanja u skladu s tim). (Oštarčević i dr. 2008)

Mentalni testovi koji se daju djeci da bi se procijenila njihova intelektualna razvijenost mogu biti i jednostavni. Furlan (1985) kao primjer daje skalu „Nacrtaj čovjeka“ F. Goodenougha, u čijoj je osnovi informiranost djeteta o strukturi ljudskog tijela i njegovo razumijevanje odnosa u toj strukturi pa može služiti kao test opće inteligencije. Natprosječno razvijeni šestogodišnjaci (s mentalnom dobi od sedam ili osam godina), izradit će potpun ljudski lik s različitim detaljima kao što su kosa ili brada, odjeća ili obuća, dugmad itd.

Ostali zadaci namijenjeni djeci te dobi zahtijevaju i mogućnost komuniciranja sa svojom okolinom ispitivanjem rječnika i drugih elemenata dječjeg govora, te rješavanje problema kako bi pokazali jesu li ovladali određenim misaonim operacijama.

2.3. Emocionalno-socijalna zrelost

Osim što će u školi morati učiti, pamtit i zaključivati, dijete će biti suočeno i s novim odraslim osobama i oko trideset vršnjaka, te s mnogobrojnim novim situacijama u kojima će se samo morati snalaziti. Za dobro snalaženje u takvim situacijama nužna je njegova emocionalna i socijalna zrelost.

Osim što se dijete razvija tjelesno, motorički i spoznajno, ono postupno razvija i odnose prema sebi i ljudima iz svoje okoline. Prvi odnos koji dijete razvije u svom životu je upravo emocionalni odnos koji se razvija iz naslijeđenih mehanizama reagiranja koji su pohranjeni u filogenetski najstarijim dijelovima mozga. Izražavanje emocija djetetu pomaže signalizirati okolini svoje potrebe i stupiti u sve složeniji odnos s okolinom. Postupno dijete uči ne samo izražavati svoje emocije nego i razumjeti emocije drugih ljudi. (Starc i dr., 2004)

Hitrec kaže da su emocije svojevrsno pogonsko sredstvo cjelokupnog, a posebno intelektualnog razvoja, one podrazumijevaju zajedništvo s drugim osobama a bez tog zajedništva djetetov intelekt ostao bi zauvijek izgubljen. Jer nevoljena i nesretna djeca u školi ne mogu učiti, pamtit niti zaključivati iako su čak i natprosječnih sposobnosti.

2.3.1. Što sve utječe na socio-emocionalni razvoj

Emocionalnost je biološki naslijeđena, ali i uvjetovana sazrijevanjem u tom području. Novorođenče ne pokazuje niti jednu specifičnu emociju (tek plač, uzbuđenost, neusklađene pokrete) a kako dijete sazrijeva pokazivat će i sve složenije emocije: srdžba, gađenje, strah, naklonost, ljubomora i radost. Kako dijete sazrijeva, otkriva se i njegov temperament (koji je određen biološkim predispozicijama), a on se očituje upravo u brzini izmjenjivanja i jačini emocija, općem tonu raspoloženja te učestalosti i načinu izražavanja emocija. (Hitrec, 1991)

2.3.2. Utjecaj okoline

Osim bioloških faktora, na socio-emocionalni razvoj znatno utječe i okolina tako što djetetu pomaže da zadovolji specifične razvojne potrebe u pojedinim razvojnim razdobljima i uspostavi samoregulaciju (vladanje sobom) prema svojim unutarnjim razvojnim mehanizmima nadzora impulsa i odgađanja zadovoljenja. Prema Starc (2004), dijete koje je razvilo sigurnu privrženost osjećat će sigurnost i utjehu u prisutnosti skrbnika te se, kognitivno i emocionalno- socijalno razvijati prema nezavisnosti i uspostavljenog povjerenja u skrbnika ali i okolinu. Takvo je dijete znatizeljno, spoznajno bolje razvijeno i socijalno kompetentnije. Bolje se prilagođuje novim situacijama, surađuje s drugom djecom i rjeđe pokazuje probleme u ponašanju od djece koja nisu razvila sigurnu privrženost sa skrbnikom.

Okolina, odnosno roditelji, kroz odgoj će naučiti dijete kako da kontrolira svoje emocije, pomoći će mu da neke emocije prikrije ili ih izražava manje intenzivno a da pojedine od njih (npr. bijes ili srdžba) budu izražene na način koji okolina prihvća. U taj odgoj roditelji unose i sebe tj. svoja iskustva koja smo stekli u odnosima s drugima te svoju kulturu pa su ta „pravila“ emocionalnog ponašanja različita od obitelji do obitelji. Iz toga je jasno da je reakcija svakog djeteta zapravo kopija reakcije roditelja i uza sve namjerne postupke kojima se roditelji pri emocionalnom odgoju koriste (objašnjavanja, nagrađivanja, kažnjavanja), dijete će najviše naučiti oponašajući roditelje i one koji ga okružuju. (Hitrec, 1991)

2.3.3. Ponašanje djeteta

Pred školu, sa 6 i 7 godina dijete je već trebalo steći mnoge sposobnosti, nešto prirodnim procesom sazrijevanja, nešto učenjem od okoline, koje će mu pomoći da bolje emocionalno reagira. Većina djece je do sada razvila i strpljenje i kontrolu nad vlastitim impulsima a prisutan je i začetak samodiscipline tako da je spremno ne samo za daljnje učenje nego i bolje socijalne odnose s drugima. Hitrec upozorava da kako se djeca ne razvijaju istom brzinom, dio njih još uvijek reagira burno i intenzivno a emocije su vidljive. Oni već od prvih dana škole pokušavaju uspostaviti dobre odnose s drugima ali ne znaju kako. Njihovo egocentrično mišljenje im onemogućava da uvide poziciju drugog djeteta i njegova prava u igri pa su tučnjave i svađe još česte. U igri s vršnjacima vježbat će potrebne kompetencije a

kako će njihovo egocentrično mišljenje slabiti, rast će društvenost, a dijete će naučiti kako se treba ponašati da ga prihvate. Vrtić ili mala škola su mjesta gdje dijete, uz ostalo, ima i puno prilika razviti svoju socijalnu kompetenciju.

Zanimljivo je reći da su prvih godina školovanja grupe vršnjaka i parovi prijatelja uglavnom istospolni, a prijateljstva i socijalne veze prilično nestabilni. Uz razvoj osjećaja prijateljstva pojavljuju se i osjećaji ljubomore, rivalstva i takmičenja. (sve Hitrec, 1991)

Prema Starc, normalno razvijeno dijete ove dobi u socijalno emocionalnom području razvoja može:

- Sve uspješnije kontrolirati izražavanje emocija
- Kontrolirati svoje ponašanje samo-usmjeravajućim govorom te uvidjeti negativan učinak nekontroliranog emocionalnog reagiranja
- Zauzeti se za sebe i svoja prava
- Suradivati sa odraslima i vršnjacima i dogovorom riješiti manje sukobe
- Isplanirati, predvidjeti tijek aktivnosti i provesti je do kraja
- Lakše podnosi neuspjeh i pokuša ponovo
- Poštovati dogovorena pravila, strpiti se i pričekati
- Samostalno je u brizi za sebe (sam se oblači, koristi jedaći pribor, održava higijenu)

Ono također iskazuje brigu za druge, suosjećja i nudi pomoć. Poštuje tuđe potrebe, prava i svojinu.

2.3.4. Strah u šesto- i sedmogodišnjaka

Kod njih su još prisutni neki strahovi. Najprisutniji su strah od zvukova (zvono, telefon, neugodan glas i sl.), duhova, vještica, da je netko pod krevetom, da će se netko izgubiti, da će mami nešto dogoditi, strah od groma, munje, vode i od samoće (spavati sam u krevetu, biti sam kod kuće). Starc smatra da je sedma godina vrlo strašljivo doba pa dijete traži rituale koji mu daju sigurnost (npr. provjeriti ormarić ili pod krevetom). Tada se javljaju i strah od mraka, tavana, podruma, sjena, strahovi koji nastaju nakon gledanja strašnih filmova ili pričanja strašnih priča a javlja se i strah od gubitka ljubavi (npr. roditelja).

3. PRIPREMA DJETETA ZA ŠKOLU

Pripreme za školu počinju od rođenja. Većina djece prvu godinu života, a neki i dulje, borave samo unutar svoje obitelji i ona im je jedini izvor znanja. U njoj se razvijaju, nju oponašaju i na neki način prezentiraju svijetu, a utjecaji obitelji iz ranog djetinjstva utječu i na kasniji razvoj. Kasnije, polaskom u vrtić djeca postaju dio odgojno-obrazovne institucije koja proširuje ta znanja i pomaže im usavršiti vještine stečene u obitelji. Pred kraj vrtićkog razdoblja, djeca se i sustavno pripremaju za školu programom koji je propisan za predškolce. Djeca koja ne pohađaju vrtić, obavezna su ići u malu školu. Gotovo sve ono što „donesu“ u školu je rezultat rada i angažiranosti okoline i odgojno-obrazovnih institucija.

3.1. *Obitelj*

Dolaskom djeteta na svijet započinje dugotrajan proces učenja kako za dijete tako i za njegove roditelje. U početku je to učenje orijentirano na to kako se međusobno prilagoditi, a kako djetetovim razvojem njegove potrebe postaju sve kompleksnije, to učenje zahtijeva sve više znanja, razumijevanja i spretnosti. Odgoj djeteta nije lak posao, ali ga čini lakšim ako je temeljen prije svega na ljubavi, interesu za dijete, prihvatanju djeteta onakvog kakvo jest i spremnosti da se prema njemu ponašamo najbolje kako znamo.

Na obitelji je zadatak da u tih šest ili sedam godina zajedničkog života, kod djeteta razvije „oruđa“ koja su mu potrebna za samostalni, školski život. Da bi to uspjeli roditelji djetetu moraju osigurati život bogat različitim aktivnostima i iskustvima iz kojih ono može učiti. Svojom brigom i ljubavi djetetu pružaju prijeko potreban osjećaj sigurnosti i pouzdanja, koji su temelji za stvaranje BAZNOG POVJERENJA prema okolini koja ga okružuje i osobama u njoj. „Bazno povjerenje koje dijete razvije u toku prve godine života daje mu osjećaj snage, moći, inicijative i olakšava trpljenje frustracija u kasnijem životu.“ (Hitrec, 1991, 11)

Samostalnost će dijete najbolje razviti ako mu se u ranom djetinjstvu omogući da iskušava svoje vlastite mogućnosti istražujući svoju okolinu. Ako mu se dopusti da npr. slobodno puže, da se penje, da manipulira predmetima iz okoline i sl. (naravno sve dok to nije preopasno za njega), ono će razviti viši stupanj samostalnosti od djeteta koje su pretjerano štitili i kontrolirali a posljedice toga su vrlo vidljive kada krene u školu.

Da bi se spoznajno bolje razvijalo, „djetetu je potrebno osigurati uvjete u okolini koji će mu omogućiti razvoj procesa obrade i podataka: obraćanje i zadržavanje pozornosti, pamćenje, primjena najučinkovitijih strategija pamćenja, učenja i rješavanja problema.“ (Starc i dr., 2004, 21)

Prema suvremenim spoznajama koje je prikazao Blair (prema Starc i dr., 2004), za takav je razvoj potrebna sigurnost, ljubav okoline i odsutnost straha i stresa i ti uvjeti okoline će onda omogućiti djetetu pravilan razvitak potrebnih živčanih struktura.

Istraživači Ramey i Ramey (isto prema Starc), tvrde da je „potrebno i aktivno poučavanje strategija učenja, pamćenja, računanja, pričanja priče i rješavanja problema, i to razgovorom i

primjerima na konkretnom materijalu i predmetima, razgovorom i objašnjenjima koja se odnose na sadašnje, ali i na prošle i buduće događaje.“ (Starc i dr., 2004, 21)

Kako bi lakše prihvatilo školska pravila, dijete je potrebno postepeno učiti što smije a što ne smije činiti. Na taj način ono stječe i osnovni pojam o svojim pravima i pravima drugih pa će mu kasnije biti lakše prihvatiti činjenicu da je naša sloboda ipak ograničena društvenim zakonima i odredbama.

3.1.1. Igra

Najprirodniji način učenja djeteta je kroz igru, a potreba za igrom ostaje i u školskoj dobi. „Dijete raste i razvija se preko igre. To je temeljna aktivnost djetinjstva. Igra je arena u kojoj se iskušavaju različiti aspekti socijalnog, emocionalnog, tjelesnog i spoznajnog razvoja djeteta“. (Starc i dr., 2004, 48)

Kroz igru se ono priprema za život, ona mu pomaže da ga bolje razumije i objasni si svijet oko sebe. Predškolsko dijete u igri provede veći dio svoga života te oponašajući sadržaje iz svakodnevnog života ponovno ih proživljava.

Hitrec spominje da je velika razlika između djece koja u školu dolaze iz života prepunog igre i aktivnosti i one koja su u toj potrebi bila uskraćivana zabranama i ograničenjima, jer im se tim putem uskraćivalo i uvježbavanje mnogih tipično ljudskih kvaliteta. Takvo dijete nema spontanosti, emocije su mu strane, dosadno je svojim vršnjacima i otuđeno od njih. Igra u školskim danima im daje i energiju za sva školska „moranja“ s kojima se susreću već od prvog dana.

Igra:

- Omogućava djetetu da razvije ponašanje usmjereno prema cilju i stekne pojam svrhe (što je preduvjet školskog učenja)
- Omogućava navikavanje na suradnju s drugima, što znači usklađivanje svojih želja sa željama drugih ljudi
- Kroz različite igre koje zahtijevaju kontrolu ponašanja (motorike) da bi se ispunila pravila, razvija hotimičnu pažnju i uči se biti koncentriran na nešto radi nekog cilja
- Igrajući se, bolje planira ono što je zamislilo, mašta i razmišlja
- Da bi se moglo igrati s drugima, mora jasno iskazati svoje zamisli i shvatiti zamisli i želje drugih (vježba komunikaciju i obogaćuje govor)
- U igri razvija i pokazuje svoje sposobnosti, interese i potrebe

3.1.2. Odgojni stilovi

Djeca još puno toga ne razumiju i ne znaju pa imaju veliku potrebu da im roditelji budu autoriteti koji ih vode kroz njima još vrlo nepoznati svijet. Imati autoritet, u njihovim očima

znači posjedovati neku moć kojom možemo učiniti da ona rade ono što ne žele (npr. ići spavati) ili spriječiti da rade što ne treba raditi. Ako ga dijete ima više ranije u životu to će mu biti lakše prihvatiti autoritet i kasnije (u školi), te lakše se samo snaći u životu. To je zapravo vođenje djeteta, usmjeravanje, savjetovanje i postavljanje jasnih granica koja su djetetu potrebne jer se uz njih osjeća sigurnije. Autoritativan stil odgoja se odlikuje kontrolom ali i međusobnom komunikacijom te puno brige i njegovanja. Andrilović i Čudina-Obradović (prema Starc i dr., 2004) tvrde da će znakove razvijene društvenosti prije pokazivati djeca koja su okružena toplim roditeljskim reakcijama, a ona će pokazivati i socijalno kompetentnije ponašanje u svim fazama razvoja.

Djeca koju su odgajali previše popustljivi roditelji, u školi se neće dobro snaći među drugom djecom. Ono zbog svoje razmaženosti neće imati prijatelje za igru, pohvale niti pažnju učiteljice. Ako je naviklo sve dobivati bez da se za to mora imalo potruditi, neće biti spremno niti uložiti trud da bi ispunilo školske zahtjeve, a ako nije naučilo dijeliti rijetko će biti pozvano u zajedničku igru, dobiti dio nečije čokolade ili moći pogledati nečiju neobičnu igračku. (Hitrec, 1991)

Autorica kao drugu krajnost stila odgoja spominje autoritaran stil i objašnjava kako je djeci koja su odgajana na ovaj način polazak u školu vrlo težak. Pretjerano strogi zahtjevi i težnja ka bespogovornoj poslušnosti doveli su do toga da je dijete vrlo nesigurno, uplašeno, lažima izbjegava kaznu, nekreativno je i često ima negativnu sliku o sebi.

Nitko nije savršen roditelj niti je svako dijete lako odgojivo, ali djetetu ćemo svakako olakšati prve dane u školi ako ga odgajamo autoritativno. „Ako živimo s njim, brinemo u njegovim potrebama i postepeno ga učimo da i mi i drugi ljudi također imaju potrebe o kojima ono mora brinuti, ako ga uključujemo u svakodnevne obiteljske situacije i poslove kao ravnopravnog člana i time navikavamo na radne obaveze, ako mu svojim autoritetom pružimo osjećaj sigurnosti i označimo granice, ako mu svojom bezuvjetnom ljubavlju, dok je maleno, pokazujemo da nam je beskrajno važno biće, a uvjetovanom ljubavlju kad je veće pomognemo da postane društveno biće, onda smo učinili sve što je do nas da ono raste i razvija se u zdravu ličnost.“ (Hitrec, 1991, 28)

3.2. *Predškola*

Osim u svojoj obitelji djeca se za školu pripremaju i u vrtiću. Djeca svojim boravkom u vrtiću već od prvog dana svakodnevno uče potrebne vještine te stječu predznanja i iskustva koja će im trebati za početak školovanja. U cilju još bolje pripreme djece za školu, u vrtićima se provodi program predškole, a za onu djecu koja ne pohađaju vrtić te su lišena tog bogatog iskustva, u godini prije polaska u osnovnu školu provodi se organizirana priprema djece u sklopu predškole ili male škole.

Kao i u organiziranom predškolskom odgoju, predškoli nije cilj naučiti djecu čitati i pisati (to će sustavno učiti u školi), nego steći određene vještine i kompetencije kako bi to mogli naučiti u školi. Kroz različite tematske cjeline, u trajanju od 150-170 sati u godini prije polaska u osnovnu školu, u predškoli će se također poticati socijalizacijski procesi djece započeti u

obitelji, jačati njihovo samopouzdanje, razvijati snošljivost i razumijevanje sebe, drugih i drugačijih. (Došen- Dobud, 2001)

Furlan (1985) smatra da se pripremanje djece za školu najbolje ostvaruje u sustavnom predškolskom odgoju tj. dječjim vrtićima i predškolama, jer u njima djeca razvijaju sve one psihičke funkcije koje su djeci potrebne za njihovo uspješno školovanje kao što su govor, pažnja, mišljenje itd. U ustanovama predškolskog odgoja djeca se i uspješno socijaliziraju što je također bitan uvjet uspješnog početka školovanja.

Kao opis pripreme za školu, Peteh nabraja da osim socijalizacije, u vrtiću kroz igru djeca usvajaju osnovne pojmove, vježbaju motoriku ruku, broje, rišu, pišu, uče gledati, vidjeti, slušati, razmišljati i govoriti. O školi razgovaraju, posjećuju je, upoznaju školski pribor i sve to rade spontano i nenametljivo. (Peteh, 2003)

Program predškole u vrtićima (3 sata dnevno, 450 sati godišnje), usmjeren je na razvijanje svih aspekata dječjeg razvoja o kojima sam ranije pisala, a provodi se i priprema za školsko čitanje, pisanje i matematiku.

Za usvajanje vještine čitanja i pisanja nužna je prije svega dobra razvijenost vidnog i slušnog opažanja. Ako su naučila dobro vidno i slušno opažati te biti pažljiva onda će vrlo brzo usvojiti slova i čitanje. (Hitrec, 1991)

Dobre predispozicije za učenje čitanja i pisanja imaju i djeca koja odrastaju u okolini u kojoj se puno čita i piše. Burke Walsh (2004) objašnjava da se opismenjavanje najbolje postiže u okruženju bogatom tiskovinama koje daje mnoštvo prilika za uporabu i istraživanje jezika te ako su imali priliku vidjeti roditelje da puno čitaju i pišu. Linda Gibson (prema Burke Walsh) navodi da: „Pravi je izazov organizirati prikladan oblik učenja djeci koja su u predškolskom djetinjstvu imala raznovrsna iskustva s pisanim jezikom, kao i onoj koja ne razumiju niti smisao pisanog jezika. U nekim roditeljskim kućama odrasli redovito čitaju djeci i posjeduju mnoge knjige, u drugima djeca dobivaju vrlo malo takvih spoznaja.“ (Burke Walsh, 2004, 110)

Autorica knjige *Svako slovo nešto novo*, Mira Peteh (2003), govori kako djeca imaju prirodan interes za naučiti slova i slaganje riječi u rečenice pa bi taj prirodan interes trebalo poticati. Ona žele naučiti slova, složiti svoje ime, prezime, zatim ime mame, tate, bake i prijatelja. U vrtiću će kroz različite aktivnosti, igre i igrokaze postupno upoznavati slova. Djeca koja u prvom razredu s lakoćom čitaju su djeca koja imaju bogat rječnik, s kojima se puno razgovara, igra se s njima, šeće, posjećuju sajmovi, izložbe, kazališta, ide na izlete i putovanja.

U starijim odgojnim skupinama djeci se pomaže da na neizravan način nauče slova i to rade pedagoškim oblikovanjem sredine u kojoj djeca borave, a koja za njih mora biti poticajna. Različitim predmetima u toj sredini, odgajatelji potiču djecu da ih vide, razgovaraju o njima, postavljaju pitanja i sl. (npr. umjetničke slike, kalendari, ploča sa slovima i brojkama). Slova, riječi i brojke upoznaju se i organiziranjem različitih aktivnosti i igara. Da bi se razvile njihove predčitalačke kompetencije predškolskoj djeci je potrebno puno pričati i čitati, pa im se u vrtiću pripovijedaju i čitaju priče, bajke i basne iz knjiga, dječjih listova *Smib* i *Radost* i slikovnica. Pri tome ih ne treba opterećivati dugim tekstovima, već izdvojiti samo ono što je bitno i zanimljivo te potiče na pitanja. Autorica predlaže i niz različitih igara riječima (npr.

slovo na slovo, na prvo slovo, na zadnje slovo, nacrtaj predmete koji počinju slovom A, pisanje tajnih poruka i sl.). (Peteh, 2003)

Prema Starc (Starc i dr., 2004), osmišljenim radom u vrtiću djeca će prije škole moći : razumjeti ispričanu priču i prepričati je, razumjet će funkciju čitanja i pisanja i karakteristike teksta, prepoznati glasove u riječima, razumjeti pretvaranje govora u tekst, rastavljati riječi na glasove i sastavljati ih u riječ, prepoznavati slova abecede i povezivati ih s glasovima, pisati (crtanjem, izmišljenim slovima, stavljanjem potpisa) i razumjeti zamjenu slova glasovima.

Za matematiku će se također pripremati igrom, u prirodnim, svakodnevnim situacijama u kojima će moći puno istraživati. Razvoj za shvaćanje matematičkih pojmova ovisi o razvoju operacija mišljenja, pa je važno da dijete razumije pojmove količine, odnose u prostoru, svrstava i razvrstava, sparuje i pridružuje i uspoređuje.

Povezivanje količine, riječi i brojke može se vježbati npr. kuhanjem po receptu ili društvenim igrama tipa Čovječe ne ljuti se, brojati se mogu: sitni predmeti, kocke ili kamenčići, za jedan više i za jedan manje i pravo brojenje do 10 može se vježbati na radnim listićima ili kroz igru trgovine. (Starc, 2004)

U programu predškole provode se i vježbe grafomotorike. Veza između očiju i grafomotoričkih pokreta važna je u pripremi za početno pisanje a njome razvijamo i pokrete ruku, šake i prstiju djece. U grafomotoričkim vježbama djeca izvlače crte: ravne, zakrivljene, vijugave, otvorene, zatvorene, prelomljene, isprekidane, crtaju se strelice, spirale, zvjezdice i dr. Grafomotorika dolazi do izražaja u likovnom odgoju ali se može provoditi i u sastavu drugih aktivnosti ili samostalno u posebno izrađenim radnim listovima. (Peteh, 2003)

4. PROCJENA ZRELOSTI I ORGANIZACIJA UPISA

Prema priručniku za upis djece u prvi razred (Oštarčević i dr., 2008), prije upisa u prvi razred, potrebno je utvrditi psihofizičke sposobnosti djeteta tj. procijeniti zrelost djeteta za školu i njegove mogućnosti za daljnja postignuća. Postupak utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta te razlozi zbog kojih se može odgoditi upis u toj godini su određeni člankom 42. Zakona o osnovnom školstvu. Psihofizičko stanje djeteta utvrđuje komisija koju čine liječnik, psiholog ili pedagog, defektolog i učitelj. Savjetuje se da svi članovi komisije zajedno obavljaju utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta zbog mogućnosti komunikacije među članovima komisije i donošenja zajedničke odluke. Ako to nije moguće, onda je nakon obavljenog liječničkog pregleda u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, dijete potrebno dovesti u školu gdje se vrši daljnje testiranje.

Termine dolaska je potrebno dogovoriti a obavijest o rasporedu utvrđivanja djetetove spremnosti često se može naći na oglasnim pločama odgojno- obrazovnih i zdravstvenih ustanova te mrežnih stranica. (Oštarčević i dr., 2008)

Tjelesnu zrelost određuje nadležni školski liječnik prilikom dogovorenog sistematskog pregleda. Pregledi se obavljaju od 1. travnja do 30. lipnja, a pregledu obavezno prisustvuje roditelj ili staratelj djeteta. Na pregled je potrebno donijeti svu potrebnu dokumentaciju o djetetovom dotadašnjem liječenju, te knjižicu cijepljenja. Za djecu za koju se ne može donijeti konačna odluka u ovom periodu, potrebno je ponoviti pregled u kolovozu iste godine. Ako postoje razlozi za odgodu upisa (također utvrđeni pravilnikom) najduže za jednu godinu, dijete je oslobođeno pohađanja osnovne škole te godine. Slijedeće godine ponovo pristupaju komisijskom pregledu, a ako kod njega postoje takve teškoće zbog kojih ono ne može biti uključeno u redovnu nastavu više od godinu dana, pokreće se postupak za utvrđivanje primjerenog oblika odgojnog obrazovanja, a dijete se upućuje na specijalističke preglede u odgovarajuće zdravstvene ustanove.

Pregled kod liječnika uključuje:

- Otvaranje osobnog zdravstvenog kartona
- Opširnu anamnezu i heteroanamnezu
- Kontrolu vidne oštine i kontrolu sluha
- Mjerenje tjelesne visine i težine
- Detaljan klinički pregled i pregled vanjskog spolovila
- Ocjena razvoja govora i eventualnih nepravilnosti
- Procjena razvoja grafomotorike, percepcije i psihičkog razvoja- orijentaciona procjena socijalne zrelosti
- Primjena testova za otkrivanje težih senzomotornih deficita- pretrage: Hemoglobin i urin
- Cijepljenje djeteta: protiv ospica, zaušnjaka i rubeole te difterije, tetanusa i dječje paralize

Ako dijete do 1. travnja tekuće godine ne navršava 6 godina, a roditelj ga želi upisati u školu, roditelj može podnijeti zahtjev tijelu županijske državne uprave. (Sve Zavod za javno zdravstvo, internetska stranica)

Oštarčević (2008) dalje objašnjava postupak upisa i objašnjava da s potvrdom koju je dobilo od liječnika i ostalim potrebnim dokumentima (rodni list ili potvrda iz državne matice rođenih), dijete treba doći u školu kojoj pripada prema adresi prebivališta. Tamo će kroz razgovor s djecom i njihovim roditeljima školski stručni tim dobiti sve značajne informacije o djetetu. Roditeljima se tamo daje Upitnik za roditelje (Prilog 2.), te anketni upitnici koji će školi omogućiti bolju organizaciju predstojeće školske godine. To su npr. izjašnjavanje o polaženju vjeronauka, produženog boravka, izvannastavnih aktivnosti kao i osnovne informacije o školi. Dijete će nakon razgovora sa najčešće pedagogom i učiteljem, te rješavanja niza kratkih testova (Prilog 1.), na temelju mišljenja članova komisije dobiti prijedlog prema kojem se:

- Dijete upisuje u prvi razred prema redovitom programu osnovnog školovanja
- Oslobađa u prvi razred u tekućoj školskoj godini s obzirom da su ispunjeni uvjeti Pravilnika
- Dijete upućuje na postupak određivanja primjerenog oblika školovanja
- Upisuje u osnovnu školu u redoviti program školovanja uz program opservacije

S mišljenjem o utvrđenom psihofizičkom stanju djeteta potrebno je doći na upis koji se provodi krajem svibnja i početkom lipnja. Škola će dalje podijeliti učenike u odjeljenja tako da ih u svakom bude približno isti broj prema svim dobivenim pokazateljima ; spolu, rezultatima ispitivanja, te preporukama liječnika školske medicine.

4.1. *Djeca s teškoćama*

„Sve donedavno naglasak je bio na onome što dijete ne može zbog svog oštećenja, naglašavanju bolesnog, vjerovanju da nedostaci na jednom području uzrokuju i nedostatke na ostalim područjima života. Danas se nastoji otkriti ono što je usprkos oštećenju ostalo zdravo i što omogućava traganje za područjem u kojem će to najbolje doći do izražaja, što i jest jedan od ciljeva integracije djece s lakšim teškoćama u razvoju u redovne škole.“ (Hitrec, 1991, 138)

Da bi se moglo doprijeti do svakog djeteta i odabrati prikladne strategije poučavanja u razredu, vrlo je važno što prije prepoznati pravi problem kako bi se on što prije mogao početi tretirati, ako već nije.

Jedna od najvažnijih zadaća komisije za procjenu psihofizičkog stanja i testiranja uopće i je prepoznati simptome razvojnih odstupanja kod djeteta. Prije polaska u školu važno je savjetovati roditelje ali i nastavnike kako da najbolje pomognu djetetu. Često se za djecu s teškoćama u razvoju mora primjenjivati „prilagođeni program“ u sklopu redovnog programa gdje će se odabrati oni sadržaji koje takva djeca mogu savladati uz odgovarajuću pomoć. Ako

se pokaže da je i uz prilagođeni program djetetu škola preteška, dijete se može premjestiti u primjereniju posebnu školu.

Prilikom testiranja za školu (tijekom razgovora i rješavanja testova), obratit će se pozornost na simptome najčešćih razvojnih odstupanja kod djeteta. Popis lako uočljivih simptoma daje Jensen (prema Oštarčević i dr., 2004):

- Deficit pažnje: dijete nema strpljenja, sve želi odmah znati, ne završava započeti posao, crtež mu je nedovršen, odgovara prije nego postavimo pitanje, ne može mirno sjediti.
- Hiperaktivnost: izraziti nemir, stalno dodiruje stvari i ljude oko sebe, ometaju ga vanjski podražaji, ne može mirno sjediti, teško prati upute, ne može održati pažnju pri obavljanju zadatka, čini se da ne sluša dok govorimo.
- Pedagoška zapuštenost: dijete nije poučeno osnovnim pojmovima, ne zna prepričati priču ili recitirati brojalicu, nepravilno drži olovku.
- Poremećaji ophođenja: pretjerano se kreće, neadekvatno reagira na određenu situaciju, nevoljko slijedi upute, često se tukao u vrtiću, često se ljuti i razbjesni, svađa se s odraslima.
- Poremećaji vida ili sluha: glavu pomiče prema ispitnom materijalu, okreće glavu da bi bolje čulo, traži da mu se ponovi pitanje.
- Teškoće u govoru: nepravilan izgovor određenih glasova, izostavljanje ili premještanje glasova, zamuckivanje i mucanje.
- Zaostajanje u razvoju: teže uspostavlja komunikaciju, na ispitu predznanja pokazuje niske rezultate, teškoće u generalizaciji.
- Nedovoljno razvijene predčitalačke sposobnosti: nije usvojena glasovna analiza i sinteza, siromašan rječnik
- Ako je ovakvo ponašanje prisutno u djetetovom svakodnevnom životu, članovi komisije će roditelje savjetovati o daljnjim postupcima.

4.2. *Darovita djeca*

Na pitanje što je to darovitost Furlan (1985) odgovara da je to visoko razvijena sposobnost, opća ili neka specifična (glazbena, matematička, tehnička i sl.), koja omogućava natprosječan učinak na određenom području. Ona ovisi o nasljeđu i djelovanju okoline, tako da je dokazano da daroviti roditelji imaju veći broj darovite djece od roditelja koji nisu daroviti. U takvim slučajevima utjecaj okoline je neodvojiv jer dijete raste u vrlo povoljnim razvojnim uvjetima već od najranijeg djetinjstva.

Kao što u svakom školskom razredu ima djece koja ne mogu udovoljiti školskim zahtjevima, gotovo uvijek ima i neko natprosječno dijete koje također zahtijeva poseban pristup učitelja. Tu darovitost je potrebno prepoznati kako bi se djetetov talent mogao dalje razvijati. Da bi se otkrilo područje djetetove darovitosti potrebno je djeci ponuditi što raznovrsnije aktivnosti, da stječu što različitija iskustva, obavljaju što više funkcija i preuzimaju različite uloge. Njih nije potrebno izolirati u posebne skupine, jer svoju darovitost mogu najbolje razviti u normalnoj, uobičajenoj društvenoj sredini. (Furlan, 1985)

ZAKLJUČAK

Iz ovog rada može se zaključiti da je pojam zrelosti za školu vrlo kompleksan pojam koji uključuje puno različitih aspekata dječjeg rasta i razvoja, ali i različitih utjecaja koje dijete dobiva iz okoline.

Početak spremnosti ili pripremanja za školu veže se još za najranije djetinjstvo, gdje dijete na temelju privrženosti koju je steklo u odnosu sa svojim najbližima stvara jako ili slabo povjerenje koje će mu kasnije trebati kada počne istraživati svijet oko sebe, tj. učiti. Ako je raslo u obitelji ispunjenoj ljubavlju, međusobnim prihvaćanjem, ako se u njoj osjeća sigurno, svakako će imati sigurne temelje da u svijet krene hrabro i iskuša sve svoje potencijale. Takvo će dijete rado učiti i istraživati, stjecati potrebna iskustva i saznanja te dolaziti do različitih zaključaka.

Njegova svaka razvojna faza nosi nešto novo i otvara vrata za neka nova saznanja, a na roditeljima i odgajateljima je zadatak da te faze prepoznaju i pruže djetetu što mu u tom trenutku treba. Povezanost razvoja i utjecaja okoline vidimo i u tome što djeca u određenoj dobi steknu prirodnu (biološku) sposobnost da govore, ali kako će govoriti, kako će se izražavati, koliko će riječi i pojmova znati te koliko će pjesmica znati napamet, ovisi o tome koliko se s njim radilo. Ovisno o tome koliko mu se čitalo, pričalo ili koliko se s njim razgovaralo, tu svoju prirodnu predispoziciju da govori iskoristit će više ili manje. U vrtićima djeca imaju priliku družiti se s različitom djecom i odraslima i kroz tu svakodnevnu interakciju vježbaju mnoge vještine koje će im trebati kasnije u životu i školi. Tamo će se naučiti suradnji, ponašanju u društvu, kontroli emocija, vježbat će komunikaciju, uvažavanje različitosti, brigu za sebe i dr.

Kroz vrtićke programe steći će predčitalačke vještine i pripremati se za čitanje, pisanje i računanje, a bolji vrtićki programi omogućuju djetetu i razvijanje njegovih posebnih interesa npr. sporta ili stranog jezika.

Pred sam polazak u školu stručna komisija za procjenu psihofizičke zrelosti djeteta za školu, donest će odluku o tome da li je dijete spremno ili nije. Dijete, osim da je zdravo, mora pokazati barem minimum zrelosti na području motorike, tjelesnog, intelektualnog i emocionalno-socijalnog razvoja kako bi bilo spremno za školu.

Nažalost, u praksi se pokazuje da bez obzira što su svi prvašići dovoljno spremni za školu, mnogima je ona ipak preteška i mnoga djeca se u njoj ne snalaze baš najbolje. Školski zadaci i ciljevi su određeni odgojno-obrazovnim programom koji je često pretežak i preopsežan, tako da prvašići već treći mjesec nakon polaska u školu moraju čitati, prepisivati pitanja iz udžbenika i odgovarati na njih, pisati uredno, unutar zadanog crtovlja, a do kraja školske godine morat će pisati i tiskana i pisana slova. Da bi se sve to stiglo naučiti, djeca moraju puno vježbati, a ona još uvijek imaju veliku potrebu za igrom. Kao rezultat svega toga gube volju za školu i interes za učenje.

LITERATURA

Burke Walsh, K. (2004). *Kurikulum za prvi razred osnovne škole: Stvaranje razreda usmjerenog na dijete*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak

Čudina Obradović, M. (2008). „Spremnost za školu: višestrukost značenja pojma i njegova suvremena uporaba“. Hrčak, portal znanstvenih časopisa RH , 10: 285-300.

Došen-Dobud, A. (2001). *Predškola : vodič za voditelje i roditelje*. Zagreb: Alinea

Furlan, I. (1985). *Čovjekov psihički razvoj*. Zagreb: Školska knjiga

Hitrec, G. (1991). *Kako pripremiti dijete za školu*. Zagreb: Školska knjiga

Manojlović, A., Mladenović, U. (2001). *Psihologija predškolskog djeteta*. Beograd: Centar za primjenjenu psihologiju

Oštarčević, J. (2008). *Priručnik za upis djece u prvi razred*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.

Peteh, M. (2003). *Svako slovo nešto novo*. Zagreb: Alinea

Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Tehnička knjiga

Zavod za javno zdravstvo Brodsko posavske županije: http://zzjzbpz.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=2 ; Pregled prije upisa u prvi razred osnovne škole (prosinac 2015.)

Pribele-Hodap, S. : *Psihofizička zrelost za školu*; <http://www.roda.hr/article/read/psihofizicka-zrelost-za-skolu> (2005.)

PRILOG 1: Upitnik za procjenu zrelosti za upis u prvi razred

Izvor: Priručnik za upis djece u prvi razred, Oštarčević, 2008.

**UPITNIK ZA PROCJENU ZRELOSTI ZA UPIS
U PRVI RAZRED**

OSNOVNA ŠKOLA: _____ Datum ispitivanja: _____

Ime i prezime djeteta: _____

UPITNIK ZA PROCJENU ZRELOSTI ZA UPIS U PRVI RAZRED

Br.	PODRUČJE PROCJENE	BODOVI			UKUPNO	NAPOMENA
I.	OPĆI PODACI KOJE DIJETE ZNA O SEBI					
	Kako se zoveš ?	0	1	2		
	Koliko imaš godina ?					
	Gdje stanuješ ?					
	Kako se zove grad, mjesto u kojem živiš ?					
	Tko još osim tebe živi u tvojoj kući ?					
	Jesi li išao u vrtić, malu školu ?					

II.	PROCJENA SNALAŽENJA U VREMENU I KOMUNIKACIJI					
	Ispričaj što radiš od jutra do večeri.	0	1	2		
	Kako pozdravljaš ljude koje sretnješ tijekom dana ?					
	Što kažemo kad nešto tražimo, dobijemo?					

III.	OPAŽANJE PREDMETA I VIZUALNO PAMĆENJE					
	U kutiju stavimo 6 poznatih predmeta i pokažemo ih djetetu na nekoliko sekundi. Dijete pogleda predmete bez imenovanja, zatvorimo kutiju i tražimo od njega da imenuje predmete.	0	1	2		

IV.	SPOSOBNOST UOPĆAVANJA I LOGIČKOG ZAKLJUČIVANJA					
	Djetetu se pokazuju slike, a ono treba skupno imenovati ono što vidi (voće, povrće, životinje). Djetetu se daju dijelovi slike, koju mora sastaviti u sislenu cjelinu (kuća, cvijet).	0	1	2		
		0		2		

V.	GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ					
	Prepoznavanje slova	0	1	2		
	Analiza	0		2		
	Sinteza	0		2		
	Čitanje	0	1	2		
	Govor	0		2		

VI.	MATEMATIČKO PREDZNANJE					
		0		2		
	Brojenje od 1 do 10	0	1	2		
	Čitanje brojeva do 10	0		2		
	Pridruživanje broja količini elemenata danog skupa					
	Određivanje odnosa među predmetima (veće, manje, jednako)	0	1	2		

VII.	IMENOVANJE BOJA	0	1	2		
	Imenovanje osnovnih boja					

VIII	UOČAVANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA					
	Tražimo od djeteta da uoči što je slično, a što različito na primjeru likova, slova i brojeva.	0	1	2		

IX.	GRAFOMOTORNI RAZVOJ					
	Dijete na posebno pripremljenom papiru preslikava zadane elemente.	0	1	2		

X.	PROSTORNA ORIJENTACIJA					
	Osnovna orijentacija u prostoru i na	0	1			

	vlastitom tijelu			2		
	Dominantna ruka	L	D	A		

Djetetovo ponašanje tijekom ispitivanja: 1. izrazito suradnički raspoloženo

2. dobro surađuje

3. surađuje uz poticaj

4. ne slijedi upute

5. odbija suradnju

6. _____

DODATNA ZAPAZANJA :

UKUPNO POSTIGNUTIH BODOVA / MOGUĆI BROJ BODOVA : / 36

ISPITIVAČ: _____

PRILOG 2. Upitnik za roditelje pri upisu u prvi razred

Izvor: Priručnik za upis djece u prvi razred, Oštarčević, 2008.

UPITNIK

ZA RODITELJE PRI UPISU DJECE U PRVI RAZRED

IME I PREZIME DJETETA: _____

JMBG:

	OTAC	MAJKA	SKRBNIK
1. Prezime i ime			
2. Godina i mjesto Rođenja			
3. Školska sprema (bez OŠ, OŠ, SS, VŠS, VSS)			
4. Telefon - stan			
- radno mjesto			

DIJETE ŽIVI S:

a) oba roditelja **b)** s jednim roditeljem (_____) *navesti kojim* **c)** sa starateljem

RODITELJI a) žive zajedno b) razvedeni c) jedan roditelj pokojni (_____) *navesti koji*

ČLANOVI UŽE OBITELJI (braća, sestre i ostali) KOJI ŽIVE U ZAJEDNIČKOM KUĆANSTVU S DJETETOM:

IME I PREZIME	SRODSTVO S DJETETOM	GODINA ROĐENJA	ZANIMANJE

STAMBENE PRILIKE

Stambene prilike obitelji: a) vlastita kuća b) vlastiti stan c) podstanarstvo d)

Udaljenost kuće od škole : a) do 1 km b) 1-3 km c) više od 3 km

Dijete će za učenje imati:

a) vlastitu sobu b) posebno mjesto u zajedničkoj sobi c)

RAZVOJ DJETETA

Dijete je: a) dešnjak b) lijevak c) ambidekster (služi se obim rukama)

Dijete **je – nije** doživjelo fizičku traumu (povredu, nezgodu). Ako je, navesti kakvu i u kojoj godini života: _____

Dijete **je – nije** doživjelo psihičku traumu (npr. smrt bliske osobe, porodične svađe, agresivnost roditelja, prometnu nesreću i sl.). Ako je, navesti kakvu i u kojoj godini života: _____

Govor djeteta je a) razvijen

b) ima odstupanje: (mucanje, tepanje, teškoće u izgovoru) _____

Vid djeteta: a) normalan b) kratkovidno c) dalekovidno d) _____

Sluh djeteta: a) normalan b) uočene smetnje: _____

Dijete **ima - nema** smetnje:

a) tikovi (žmirkanje, trzanje) b) česte teže glavobolje c) noćno mokrenje d) grickanje noktiju

e) sisanje prstiju f) _____

Dijete je polazilo: a) vrtić b) malu školu

Dijete će pohađati produženi boravak:

- a) obavezno
- b) po mogućnosti
- c) ne

Dijete će upisati izvannastavni program vjeronauka: a) DA b) NE

Postoji li nešto što bismo trebali znati u vezi Vašeg djeteta, a u ovom upitniku nije obuhvaćeno prethodnim pitanjima:

POTPIS RODITELJA (SKRBNIKA): _____